

ISPARTA TÜRKÜLERİNİN EZGİ, RİTİM ve ŞİİR YAPISI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

İbrahim Öz¹

Özet

Bu araştırmada TRT repertuarında bulunan 50 adet kırık hava türündeki Isparta türküsünün ezgi, ritim ve şiir yapısını analiz etmek ve yöre müziğinin karakteristik özelliklerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında Isparta iline ait 50 türkünün, ezgi, ritim ve şiir yapıları nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeline göre ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Çalışma sonunda elde edilen veriler doküman analizi yapılarak çözümlenmiştir. Yapılan incelemeler sonunda konu bakımından %76 oranında en yaygın aşk-sevda, hece ölçüsü olarak 7'li ve 11'li hece ölçüleri, nazım şekli olarak %68 oranında türkü türünün yaygın olduğu, türkülerin %54 oranında kavuştaklı olduğu ve %58 oranında nazım biriminin dörtlük olduğu görülmüştür. Isparta türkülerinde yoğun olarak %59 Hüseyini makam dizisi ve akraba makam dizileri (Gülizar ve Uşşak) görüldüğü, türkülerin en dar 6'lı ve en geniş 12'li ses aralığına sahip olduğuna ulaşılmıştır. Ölçü yapılarının ise %70 oranında yoğun olarak 9 zamanlı olduğu görülmüştür. İncelenen Isparta türkülerinin özellikle makam dizisi ve ritim yapısında Teke ve Zeybek müzik kültürünün etkili olduğuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Isparta, Türk Halk Müziği, Türkü, Ezgi, Makam, Ritim, Şiir*

EXAMINATION OF ISPARTA FOLK SONGS IN TERMS OF MELODY AND RHYTHM STRUCTURE

Abstract

In this research, it is aimed to analyze the melody, rhythm and poetry structure of 50 pieces of kırık hava type Isparta folk songs in the TRT repertoire and to reveal the characteristic features of the local music. Within the scope of the study, the melody, rhythm and poetry structures of 50 folk songs belonging to the province of Isparta were examined in detail according to the case study model, which is one of the qualitative research methods. The data obtained at the end of the study were analyzed by document analysis. At the end of the examinations, the most common love-love is 76% in terms of subject, 7 and 11 syllable measures as syllable measure, folk songs are common at the rate of 68% as verse form, folk songs are conjunct at 54% and it has been observed that 58% of the folk songs are verse units. It has been reached that 59% Hüseyini makam scales and relative makam scales (Gülizar and Uşşak) are seen intensely in Isparta folk songs, and the folk songs have the narrowest 6 and the widest 12 voice range. On the other hand, it was observed that the measurement structures were 9-stroke intensively at the rate of 70%. It has been found that Teke and Zeybek music cultures are effective especially in the maqam scale and rhythm structure of the examined Isparta folk songs.

Keywords: *Isparta, Turkish Folk Music, Folk Song, Melody, Makam, Rhythm, Poetry*

I. Giriş

Kültür; çeşitli parçalardan bütünü oluşturan, bütün içinde düzenli işlev gösteren, yapılandırılmış bir sistemdir. Gelenekler insanlık tarihi boyunca, nesilden nesle aktarılan kültürel değerlerin ve yaşam deneyimlerinin ürünleridir. Bütünü oluşturan ürünlerin her biri kendi içinde özellikleri ve sistem içindeki konumları ile ayrı birer birim olarak da kabul görmekle birlikte sınırları açıktır (Aman, 2012). Kültür kişilerin bireysel olarak yapılandırabilecekleri bir bütün değildir. Bir toplumun içinde ve o toplumun gelenekleri çerçevesinde oluşmaktadır (Gök Akyıldız, 2016).

¹ Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Müzik Ana Sanat Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, Antalya. ibrahmoz07@hotmail.com

Bir toplumun en önemli kültür miraslarından birisi de halk müziğidir. İçinde bulunduğu toplumun nesiller boyunca aktararak gelen kültürünü, her türlü duygu, düşünce ve birçok nedenle halk tarafından benimsenmiş olup o toplumu bütün yönleriyle yansıtan, halka mâl olmuş sözlü veya sözsüz ezgilerdir. İçerisinde seveda, ayrılık, özlem gibi duyguları barındıran kahramanlık, yiğitlik gibi ulusal duyguları yansıtan millî kültür hazinesidir. Bu nedenle halk türkülerinde, yaşadığı yörenin kültürel öğelerini hissetmek mümkündür.

Türk halk müziği, halkın ortak duygularını en sade, düz, yalın ezgilerle anlatan ve nesilden nesle aktararak geçmişten günümüze kadar gelen, geleneksel ve köklü bir müzik türüdür. Türk halkı; acısını, hasretini, hüznü, mutluluğu ve içerisinde sakladığı diğer tüm duyguları türkülerin dili ile aktarmıştır. Türk halk müziği kalıba sokulmamış, nesilden nesle aktarılırken gelişmiş ve yenilenmiş toplumu yansıtan bir tür olmuştur. Genellikle telli, üfleli ve yaylı çalgılarla icra edilen Türk Halk Müziği içerisinde çeşitli teknikleri barındırır ve icra edilirken farklı ve kendine has unsurları yansıtır (Yalman, 2020). Bu müzik Türk köylüsünün, büyük kasabaların, eski ve yerli halkının ve âşıkların müziğidir. Folklorik ve anonim bir karakter taşır. Yaratıcıları çoğunlukla belli değildir (Emnalar, 1998:27).

Türk halkının bütün yaşantısı, Türk halk müziğinde, özellikle de onun sözlü biçimi olan türkülerde görülmektedir. Evsen (2018) halk türkülerini, “ait oldukları yörelerin kültürel ve tarihsel geçmişlerini, gelenek ve göreneklerini, kişilerin günlük yaşamlarını ve hatta inançlarını yansıtan eserler” olarak tanımlamıştır. Tanımına bakıldığında “Türkü” kavramı, Türk Halk Müziği içinde Türk toplumuna bağlı olarak Türk’e ait, Türk’e özgü olarak tanımlanabilmektedir. Türk halkının duygularını, geleneklerini, yaşamlarını ve varlığını yansıtan sözlü eserlere, Türk Halk Müziği’nde “Türkü” denilmektedir. Bir başka tanıma göre; (Emnalar, 1998:243) “Türki” kelimesinden gelişen ve “Türk’e ait anlamına gelen bu kelime genelde bütün kırık havalar (ritimli ezgiler) için kullanılmaktadır”.

Türküler, ritimli veya serbest ritimli, sözlü ezgiler olup halk müziğinde kırık hava ve uzun hava olarak ikiye ayrılmıştır. Belli bir ölçü ve usulle icra edilen halk ezgilerine kırık hava denir. Türk halk müziğinin büyük bir bölümünü oluşturmaktadırlar (Yücel, 2011). Zeybek, horon, teke zortlatması, semah, halay, bar, karşılama çeşitleri bulunmaktadır. Kırık havalar aynı ezgi içinde farklı usuller barındırabilmektedir. Örneğin, 9/8’lik bir ezgiye sahip olan eser akışında 8/8, 7/8 gibi ölçü değişiklikleri bulundurabilir. Uzun havalar ise; serbest okuma tekniği ile icra edilen, düzenli ritim özelliği olmayan eserlerdir. Halk tarafından Bozlak, Hoyrat, Elezber, Barak ve Gurbet isimleri ile de anılan eserler genellikle toplumun sosyal olaylarını, hüznlerini, vatan hasreti veya kahramanlık gibi olayları konu almaktadırlar (Büyükyıldız, 2015).

Türküler, “insanoğlunun başına gelen olayları, bunun toplum içindeki iz ve akislerini, insanlığın ortak duygularını, millî karakterlerini, tarihi olayları konu alan bir kültür hazinesi olarak tanımlanır” (Özbek,1975:63). Her ne kadar insanların duygularını yansıtsalar da kökleri bakımından mahalli ve millîdirler (Gökçe, 1982:13). Böylelikle her yörenin kültürel, tarihsel, coğrafi öğeleri bölgeden bölgeye farklılık gösterdiği gibi halk türkülerinde de ezgisel, ritimsel ve şiir yapısı bakımından o yöreye ait, ortak kültürün bir dili olmuştur.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı, TRT repertuarında bulunan, 50 Isparta türküsünün ezgi, ritim ve şiir yapısını analiz etmek, yöre müziğinin karakteristik özelliklerini ortaya çıkarmak ve yöre müziğinin genel karakterinin tespitine yönelik yapılacak çalışmalara katkı sağlamaktır.

İlgili literatür tarandığında Isparta türkülerine ait bir çalışmaya rastlanmamış olması sebebiyle bu çalışmadan elde edilen sonuçların literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3. Isparta’nın Müzik Kültürü ve Yöre Müziğinin Karakteristik Yapısı

İnsanlar tarih boyunca yaşadıkları coğrafi bölgenin olumlu olumsuz bütün etkilerine uyum sağlamaya çalışmışlardır. Bölgeye uyum süreci, halkın kültürel yaşamını, çalışma koşullarını ve sosyal hayatlarını büyük ölçüde etkilemektedir. Bu ilerleyen süreç hayatın her aşamasına etki ettiği gibi toplumların müziklerinde, oyunlarında, kısaca sanatsal faaliyetlerinin hepsinde etkili olmuştur. Örneğin; ovalarda, düz arazilerde yaşamış topluluklar daha ağır hareket ederken dağlık arazilerin etkili olduğu yaylalarda yaşayan topluluklar daha hızlı hareket etmek zorunda kalmıştır. Isparta ili de bulunduğu coğrafi konum ile İç Anadolu, Akdeniz ve Ege bölgelerinin kesişim noktasında olmasıyla nedeniyle yörenin

düzlüklerinde Ege bölgesinin ağır zeybekler icra edilirken, Teke yöresine yakın dağlık ve engebeli bölgelerinde ise kırık havalar ve hafif zeybekler icra edilmektedir. Zeybek ve teke oyunları genelde 9 zamanlıdır. Isparta yöresinde ağır zeybek havaları genel olarak 9/2 – 9/4 ölçü yapılarından oluşmakta ve yöreye ait teke zortlatmaları da 9/8 – 9/16 ölçü yapılarında görülmektedir (Isparta Milli Eğitim Müdürlüğü, 1998:98).

Isparta, Akdeniz Bölgesi sınırları içerisinde, Ege ve İç Anadolu bölgeleri arasında, güneyinden Toros Dağları, kuzeyinden Acı Göl ve Burdur Gölü arasından geçen Söğüt ve Sultan Dağları ile çevrelenmiş, doğu sınırında Beyşehir Gölü ve Manavgat Çayı ortasına kadar olan sınırları ile önemli bir coğrafi konumdadır (Erdal, 2013:2). Isparta ilinin, Akdeniz, Ege ve İç Anadolu bölgelerinin kesişim noktasında olması; yörenin müzik yapısında zenginlik ve çeşitlilik oluşturmuştur. “Toroslar boyunca uzanan ve Isparta’nın bir bölümünü kapsayan, Antalya, Burdur illeri ile Muğla’nın doğusu, Denizli’nin güneydoğusu, Afyon’un güneyini içine alan bölgeye ‘Teke Bölgesi’ adı verilmektedir” (Dünden Bugüne Antalya, 2012:364).

Teke bölgesinin zeybek ve teke oyunlarının icrası 9 zamanlıdır. Teknik açıdan incelendiğinde, teke zortlatmaları, yörenin en karakteristik ezgilerinden biridir. Bu ezgilerde birim zaman 1/16’lık olup, birleşik usullerden 9/16’lık ölçü yapısının sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Teke zortlatması isminin yörede bulunan keçilerin erkeklerine verilen teke isminden ve tekelerin çiftleşme zamanlarındaki hareketlerine benzerlikten geldiği öngörülmektedir. Kıvrak zeybekler, teke zortlatmalarından daha ağır icra edilen ve 9/8 ölçü yapısına sahip olan ezgilerdir. Ağır zeybekler 9/2 – 9/4 ölçü yapılarından ve düz (kırık) havalar ise 2/4 – 4/4 ölçü yapılarından oluşmaktadır (Uludağ, 2009).

Isparta’nın ilçe ve köylerinde temel sazlar olarak üflemler, yaylı ve vurmali çalgıların kullanımı yaygındır. Erdal (2013:8)’a göre “özellikle kabak kemane yörenin kendine özgü en önemli yaylı çalgılarından birisi olup üflemler sazlarından bazıları sipsi, çifte ve en yaygın vurmali sazları da davul, def, bendirdir. Ayrıca tarihi süreç içerisinde, Türk müzik geleneğinin önemli bir sazı olan bağlamanın da Isparta müzik kültüründeki yeri küçümsemeyecek derecededir”.

II. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, verilerin toplanması ve analizinde kullanılan yöntem ve teknikler yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modelinde çalışılmıştır. Durum çalışmasında bir olay, olgu veya konunun derinlemesine incelenmesi ve ayrıntılı olarak aktarılması amaçlanmaktadır (Merriam, 2018:40). Durum çalışması modeli ile desteklenen bu çalışmanın verileri, doküman analizi yapılarak çözümlenmiştir. Dokümanlar yapılan araştırmalarda elde edilen gözlem ve görüşme verilerini destekleyici unsurlar olmanın yanında kendileri de araştırmanın ana verileri olarak kullanılabilirler (Yıldırım ve Şimşek, 2018:197).

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Merriam’ın belirttiği gibi (2018:40) nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir olay, olgu ya da konunun derinlemesine incelenmesi ve ayrıntılı olarak aktarılmasıdır. Bu bağlamda halihazırda geleneksel müziklerimize ait en fazla THM eseri barındıran veri tabanı olarak TRT Türk Halk Müziği repertuarından Isparta yöresine kayıtlı 50 adet sözlü Isparta türküsü tespit edilmiştir. Araştırma için literatür taraması yapılarak konuyla doğrudan ya da dolaylı, ilgili basılı ve dijital kaynaklar incelenmiştir.

Isparta türkülerinin müzikal analizi yapılırken ezgilerin makam özellikleri, ezgilerde kullanılan notaların ses aralığı ve ritim yapısı yönünden incelenmesinde kullanılan dörtlük, sekizlik ve onaltılık nota değerleri, düzum şekilleri öncelikte tabloda sonrasında da dağılım grafiğinde rakamsal ifadeler ile gösterilmiştir. Türkülerin sözleri incelenirken hece ölçüleri sayılmış, hangi hece ölçüsüne, nazım birimine, nazım şekline, kafiye şemasına uygun yazıldığı, konusu olan olaylar ve kavuştaklı/kavuştaksız olduğu tabloda verilmiş ve yine dağılım grafiğinde rakamsal ifadeler ile gösterilmiştir.

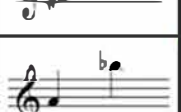

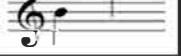

III. Bulgular

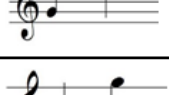
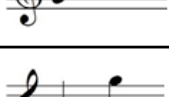
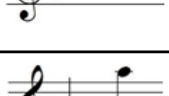

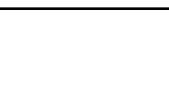
Bu bölümde araştırmaya ait bulgular ve bulgulara ilişkin yorumlar yer almaktadır. Araştırmada TRT THM repertuarında bulunan 50 adet sözlü Isparta türküsünün ezgi, ritim ve şiir yapısına ait tablo aşağıda sunulmuştur. Tabloda çözümlenen veriler daha sonra dağılım grafiklerin de rakamsal ifadeler ile gösterilmiştir.

3.1. Isparta Yöresi Türk Halk Müziği'nde Yer Alan Türkülerin Ezgi, Ritim ve Şiir Yapısının İncelenmesine Yönelik Tablo

Repertuar Numarası-Türkü Adı	Ezgi Yapısı		Ritim Yapısı		Şiir Yapısı					
	Ezginin Makam Dizisi	Ses Aralığı	Ölçü Yapısı	Düzüm Şekli	Konusu	Hece Ölçüsü	Nazım Birimi	Kafiye Şeması	Nazım Şekli	Kavuştak
No:5131 Açıldı mı Domatesin Çiçeği	Hüseyni		4/4	.....	Aşk-Sevda	11'li Hece Ölçüsü	Beyit	a,a'b/b/c,c	Türkü	Kavuştaksız
No:2461 Alverin Dabancamı Doldurem	Gülizar		9/8	2+2+2+3	Yigitlik-Kahramanlık	11' Hece Ölçüsü	Beyit	a,a,a'/c,c,d	Türükü	Kavuştaksız
No:1974 Ali Gavak Kesiyor	Kürdi		4/4	.....	Aşk-Sevda	7'li Hece Ölçüsü	Dörtük	a,a,b,a'/c,c,d,c/e,e,f,e	Mani	Kavuştaksız
No:893 Ardıçtandır Guyuların Govası	Eviç		9/4	2+2+2+3	Aşk-Sevda	11'li Hece Ölçüsü	Beyit	a,a,a'b/b/c,c,c	Türkü	Kavuştaklı
No:3133 Ay Doğar Aşmak İster	Gülizar		9/4	2+2+2+3	Aşk-Sevda	7'li Hece Ölçüsü	Dörtük	a,a,b,a'/c,c,d,c	Mani	Kavuştaksız
No:624 Ayletmen Gelini Yazık	Hicaz		3/4	.....	Ayrılık	8'li Hece Ölçüsü	Beyit	a,a,a'/c,c,c/d,d,d	Türkü	Kavuştaksız
No:508 Ayva Dibi Serin Olur	Hicaz		9/8	2+2+2+3	Aşk-Sevda	11'li Hece Ölçüsü	Dörtük	a,a,a,b/c,c,c,d	Türkü	Kavuştaksız
No:3197 Ayva Dibi Serin Ohur Yatmaya	Hüseyni		9/8	2+2+2+3	Aşk-Sevda	11'li Hece Ölçüsü	Beyit	a,a,a'b/b/c,c,c	Türkü	Kavuştaklı
No:947 Ayva Dibi Serin Ohur Yatmaya	Hicaz		9/8	2+2+2+3	Aşk-Sevda	11'li Hece Ölçüsü	Dörtük	a,a,a,b/c,c,c,d	Türkü	Kavuştaksız
No:633 Badılcam Doğradım	Hicaz		4/4	....	Aşk-Sevda	7'li Hece Ölçüsü	Dörtük	a,a,b,a'/c,c,c,c/d,d,e,c	Türkü	Kavuştaklı

No:2794 Bahçalarda Üzerlik	Segâh		2/4	.....	Aşk-Sevda	11'li Hece Ölçüsü	Beyit	a,a/b,b,b,c,c,d,d,d/e,e	Türkü	Kavuştaklı
No:206 Bak Şu Da Kaşın Karesine	Gülizar		9/8	2+2+3+2	Aşk-Sevda	8'li Hece Ölçüsü	Beyit	a,b/c,c,c,c,c/d,d	Türkü	Kavuştaklı
No:231 Ben Havada Uçandım	Gülizar		9/8	2+2+2+3	Aşk-Sevda	8'li Hece Ölçüsü	Dörtlük	a,b,a/b/c,d,e,d	Türkü	Kavuştaksız
No:2050 Birini Yavrum Birini	Gülizar		4/4	.....	Aşk-Sevda	10'lu Hece Ölçüsü	Dörtlük	a,a,b,a/c,c,c,c/d,d,d ,d/e,e,e,e	Türkü	Kavuştaklı
No:4497 Bizim De Sokak Mavi De Yazma Bütünü	Hüseyni		2/4	....	Ayrılık	13'ü Hece Ölçüsü	Beyit	a,a,a/b,b/c,c,c	Türkü	Kavuştaklı
No:333 Çayır Çimen Geze Geze	Saba+Uşşak		9/8	2+2+2+3	Aşk-Sevda	7'li Hece Ölçüsü	Dörtlük	a,a,b,a/c,c,d,c	Mani	Kavuştaksız
No:545 Çayra Serdim Postu	Gülizar		9/8	2+2+2+3	Aşk-Sevda	7'li Hece Ölçüsü	Dörtlük	a,a,b,a/c,c,d/e,e,e,f	Mani	Kavuştaklı
No:2919 Daşa Vurdum Bir Depme	Eviç		9/8	2+3+2+2	Aşk-Sevda	7'li Hece Ölçüsü	Dörtlük	a,a,b,a/c,c,d/c/e,e,f,e	Mani	Kavuştaksız
No:1351 Daşlı Tarla Ayrıklı	Hüseyni		9/16	2+2+2+3	Aşk-Sevda	7'li Hece Ölçüsü	Dörtlük	a,a,b,a/c,c,d,c	Mani	Kavuştaksız
No:3298 Dersanenin Önünden Doğruca Geçtim	Hüseyni		9/8	2+2+2+3	Ayrılık	11'li Hece Ölçüsü	Beyit	a,a,b/c,c/d,d,d	Türkü	Kavuştaklı
No:2629 Durnamı Ne Diyardan Geldin Yalnız	Gülizar		9/8	2+3+2+2	Hasret	11'li Hece Ölçüsü	Dörtlük	a,b,a/b/c,c,cd	Türkü	Kavuştaksız

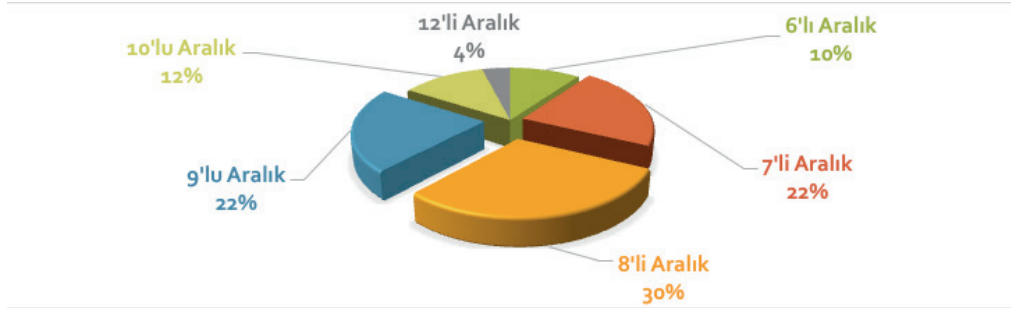
No:1486 Erik Dah Gevrek Ohr	Hicaz		2/4	.....	Aşk-Sevda	8'li Hece Ölçüsü	Dörtük	a,b,a,b/c,c	Türkü	Kavuştakh
No:1937 Evlerine Vardım Ağşam	Uşşak		9/8	2+2+2+3	Ayrılık	8'li Hece Ölçüsü	Beyit	a,b,a/c,c/d,d,d'e,e	Türkü	Kavuştakh
No:2015 Evlerinin Önü Bulgur Dibeği	Hicaz		4/4	.....	Aşk-Sevda	11'li Hece Ölçüsü	Beyit	a,a'b,b	Türkü	Kavuştakh
No:1024 Evlerinin Önü Mersin	Nihavend		9/4 7/4	2+2+2+3 2+2+3	Aşk-Sevda	8'li Hece Ölçüsü	Beyit	a,a,a/b,b	Türkü	Kavuştakh
No:1006 Evlerinin Önü Nane	Karçıgar		9/8	2+2+2+3	Aşk-Sevda	8'li Hece Ölçüsü	Beyit	a,a,a/b,b	Türkü	Kavuştaksız
No:1725 Garh Dağın Öte Yüzüne	Hüseyni		9/16	2+2+2+3	Aşk-Sevda	8'li Hece Ölçüsü	Dörtük	a,b,b,c/d,d,d,e	Türkü	Kavuştaksız
No:3966 Gatranlar Gatranlar	Hüseyni		9/16	2+2+2+3	Aşk-Sevda	8'li Hece Ölçüsü	Dörtük	a,a,b,a/c,c,c,d	Türkü	Kavuştaksız
No:627 Gırcı Gırcı Gelir Yarın Kağmsı	Zavil		4/4	....	Aşk-Sevda	11'li Hece Ölçüsü	Beyit	a,b/c,c,c,c/c/d,d	Türkü	Kavuştakh
No:2437 Güle Düşüm Güldüm	Hicaz		9/8	2+2+2+3	Aşk-Sevda	7'li Hece Ölçüsü	Dörtük	a,a,b,a/c,c,d,c	Mani	Kavuştaksız
No:2298 Harmana Kuyu Kazdım	Hüseyni		4/4	....	Aşk-Sevda	7'li Hece Ölçüsü	Dörtük	a,a,b,a/c,c,c	Mani	Kavuştakh
No:3561 İki Bülbül Konmuş Dağlar Başına	Çargâh		9/8	2+3+2+2	Gurbet	11'li Hece Ölçüsü	Dörtük	a,b,a,b/c,c,c,d	Türkü	Kavuştaksız

No:3360 İncecik Bulgur Musun	Hicaz+Kürdi		2/4	....	Aşk-Sevda	10'lu Hece Ölçüsü	Dörtlük	a,a,b,a/c,c,d,e	Türkü	Kavuştaklı
No:682 Kara Kaş Boyanır Mı	Hicaz		9/8	2+2+2+3	Aşk-Sevda	7'li Hece Ölçüsü	Dörtlük	a,a,b,a/c,c	Mani	Kavuştaklı
No:4493 Kışlanın Kavakları	Hüseyni		4/4	.....	Aşk-Sevda	7'li Hece Ölçüsü	Dörtlük	a,a,b,a/c,c,c	Mani	Kavuştaklı
No:2167 Kiraz Dalda Dört Ohur	Hüseyni		9/8	2+3+2+2	Aşk-Sevda	7'li Hece Ölçüsü	Dörtlük	a,a,b,a/c,c,d,c	Mani	Kavuştaksız
No:3090 Koyun Sürdüm Yamaca	Hüseyni		10/8 11/8	2+3+2+3 3+3+3+2	Aşk-Sevda	7'li Hece Ölçüsü	Dörtlük	a,a,b,a/c,c,d,c	Mani	Kavuştaksız
No:230 Kuyunun Sereni	Hicaz		9/8	3+2+2+2	Aşk-Sevda	11'li Hece Ölçüsü	Beyit	a,a,a/b,c,d,c	Türkü	Kavuştaklı
No:3201 Leylek Gider Yuvasına	Hüseyni		9/16	2+2+2+3	Ayrılık	8'li Hece Ölçüsü	Beyit	a,a,a/b,b	Türkü	Kavuştaklı
No:3156 Merdivenin Altında Tavuk Gıdıklar	Hüseyni		9/8	2+2+2+3	Hasret	11'li Hece Ölçüsü	Beyit	a,a,a/b,b	Türkü	Kavuştaklı
No:3248 N'olmul Benim Ağam N' olmuş	Hüseyni		9/8	2+2+2+3	Ayrılık	8'li Hece Ölçüsü	Beyit	a,a,b/c,c	Türkü	Kavuştaklı
No:3157 Neşelidir Deli Gönlüm Neşeli	Nihavend		9/8	2+2+2+3	Aşk-Sevda	11'li Hece Ölçüsü	Beyit	a,a/b,c	Türkü	Kavuştaklı
No:4495 Sinanoğlu Galelerin Yıkılmış	Hüseyni		9/8	2+2+2+3	Yığıtlık-Kahramanlık	13'li Hece Ölçüsü	Beyit	a,a,a/b,b	Türkü	Kavuştaklı

No:2 Şu Aydın'ın Uşağı	Nikriz		9/4	2+2+2+3	Yığılık-Kahramanlık	9'lı Hece Ölçüsü	Dörtlük	a,a,b,a'/c,c,d,c	Türkü	Kavuştaksız
No:2829 Şu Dağlar Olmasaydı	Hüseyini		9/4	2+2+2+3	Aşk-Sevda	7'li Hece Ölçüsü	Dörtlük	a,a,b,a'/c,c,d,c	Mani	Kavuştaksız
No:2024 Şu Derede Değirmen	Uşşak		9/16	3+2+2+2	Aşk-Sevda	7'li Hece Ölçüsü	Dörtlük	a,a,b,c'/d,d,e,f	Türkü	Kavuştaklı
No:803 Şu Derenin Uzunlu	Hüseyini		9/8	2+2+2+3	Aşk-Sevda	7'li Hece Ölçüsü	Dörtlük	a,a,b,a'/c,c,c,d	Mani	Kavuştaklı
No:681 Şu Gelen Atı Mıdır	Hüseyini		9/8	2+2+2+3	Aşk-Sevda	7'li Hece Ölçüsü	Dörtlük	a,a,b,a'/c,c,d,c	Mani	Kavuştaksız
No:3164 Tabakam Tütüm Dolu	Hüseyini		9/8	2+2+2+3	Aşk-Sevda	7'li Hece Ölçüsü	Dörtlük	a,a,b,a'/c,c,d,c	Mani	Kavuştaksız
No:3200 Yeni Cami Önünde Bir Uzun Selvi	Mahur		9/8	3+2+2+2	Aşk-Sevda	11'li Hece Ölçüsü	Beyit	a,a,a',b,b	Türkü	Kavuştaklı

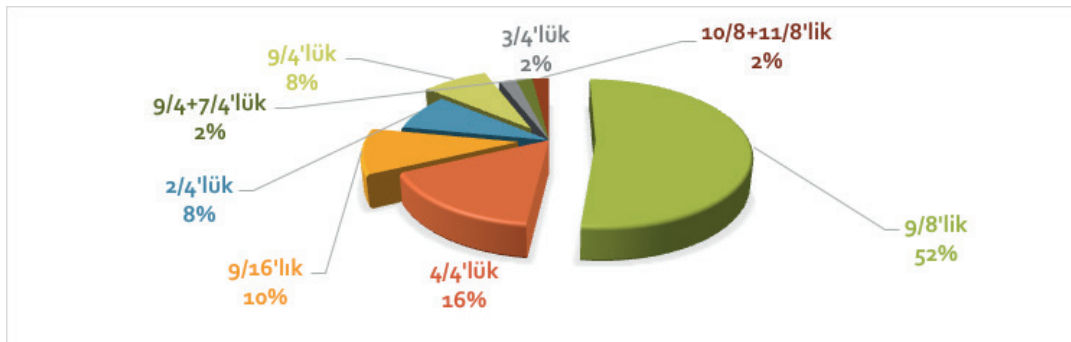
3.1.1. Isparta Yöresi Türkülerinin Ses Aralığına Göre Dağılımı

Grafik- 1. Isparta Yöresi Türkülerinin Ses Aralığı Dağılımı

Isparta yöresi türkülerinin ses aralığı dağılım grafiği incelendiğinde; türkülerin 6'lı ve 12'li ses aralıkları arasında değiştiği, en geniş ses aralığına sahip 2 adet Isparta türküsünün 12'li ses aralığına, en dar ses aralığına sahip 5 adet Isparta türküsünün 6'lı ses aralığına sahip olduğu bilgisine ulaşılmıştır. n=11 türkünün 7'li, n=15 türkünün 8'li, n=11 türkünün 9'lu ve n=6 türkünün 10'lu ses aralığında olup TRT repertuarında 11'li ses aralığına sahip Isparta türküsünün olmadığını tespit edilmiştir. Isparta türkülerinin 6'lı ve 7'li ses aralığında olan %32'lik bölümünün 1 oktavı (8 ses sınırını) aşmayarak THM'nin genel yapısına bağlı kaldığı, 8'li, 9'lu, 10'lu ve 12'li ses aralığında olan %68'inin ise THM yapısından farklı olarak 1 oktav ve üzeri genişlikte olduğu dikkat çekmektedir.

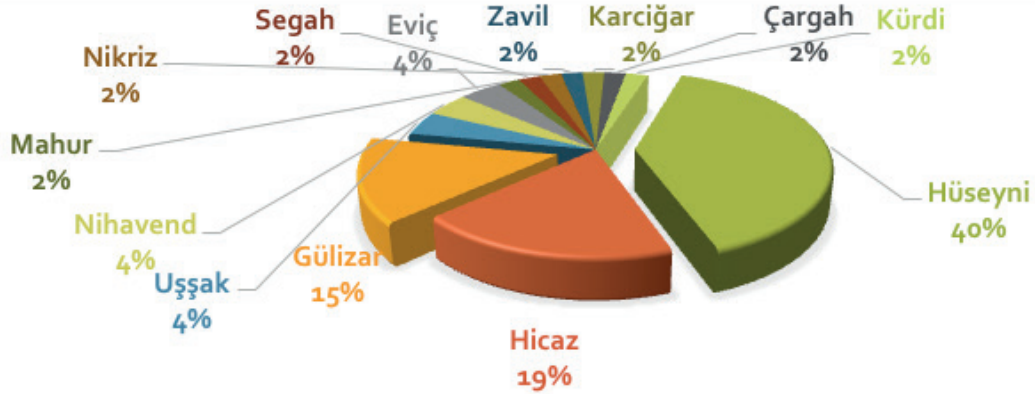
3.1.2. Isparta Yöresi Türkülerinde Kullanılan Ölçü Yapısı

Grafik- 2. Isparta Yöresi Türkülerinin Ölçü Yapısı Dağılımı

Isparta yöresi türkülerinin ölçü yapısı dağılım grafiği incelendiğinde; 9 farklı ölçü yapısı kullanıldığı görülmektedir. 50 adet sözlü türkünün %52'si 9/8'lik (n=26), %16'sı 4/4'lük (n=8), %10'u 9/16'lık (n=5), %8'i 2/4'lük (n=4), %8'i 9/4'lük (n=4), %2'si 3/4'lük (n=1) olup değişken ölçü yapısında olan türkülerin ise %2'sinin 9/4 + 7/4'lük (n=1), %2'sinin 10/8 + 11/8'lik (n=1) ölçü yapısında olduğu belirlenmiştir. Elde edilen verilere göre, türkülerin daha çok 9 zamanlı olduğu ortaya çıkmaktadır. 50 türküden 35'i, %70'lik oranla daha çok 9 zamanlıdır. %16'lık oranla 8 adet olmak üzere 4 zamanlıların ikinci en çok, %8'lik oranla 4 adet olmak üzere 2 zamanlıların da üçüncü en çok kullanılan ölçü yapısı olduğu bilgisi elde edilmiştir. Isparta türkülerinin %26'lık (n=13) bölümünün basit usüle sahip türküler olduğu ve bu türkülerin gerisinde ka-lan %72'lik (n=36) büyük bir kısmının birleşik usül ve %2'lik (n=1) kısmının da karma usülden oluştuğu ulaşılan bir diğer bilgidir. Türkülerin düzum şekillerinden elde edilen verilere göre ise 9/8'lik ve 9/16'lık ölçüdeki türkülerin düzum yapısı 2+2+2+3, 2+3+2+2, 3+2+2+2, 2+2+3+2 şeklindedir. Bu yapılardan en yaygın (n=27) 2+2+2+3 şeklindedir. 3+2+2+2 yapısı (n=3), 2+3+2+2 yapısı (n=4) ve 2+2+3+2 yapısı ise (n=1) olarak yaygınlık göstermektedir. Bu verilere göre Isparta türkülerinin ritim yapısının Ege ve Batı Anadolu'da yaygın olarak bilinen ve tespit edilen ölçü anlayışına paralel bir içerik taşıdığı söylenebilir.

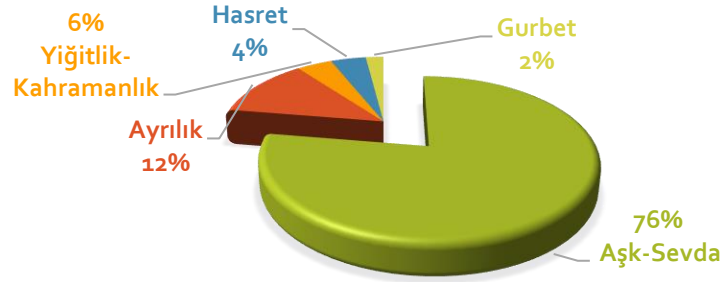
3.1.3. Isparta Yöresi Türkülerinde Karşılaşılan Makamlar Dizisi

Grafik-3. Isparta Yöresi Türkülerinde Karşılaşılan Makamlar Dizisi Dağılımı

Isparta yöresi türkülerinde karşılaşılan makam dizilerinin dağılım grafiği incelendiğinde; 14 farklı makam dizisinde karşımıza çıkmaktadır. Araştırmadan elde edilen verilere göre ağırlıklı olarak %59 (n=28) Hüseyini makamı dizisi ve akraba makam dizileri (Gülizar ve Uşşak) tespit edilmiştir. Bu da Türk halk müziğinde daha önce yapılan benzer çalışmalarla pa-ralellik göstermektedir. Hüseyini, Gülizar ve Uşşak makam dizilerinin Teke yöresinde yoğun olarak kullanıldığı bilinmekle beraber, Hicaz makamı dizisi de %18 (n=9) oranında yaygınlık göstermektedir. Nihavend, Eviç, Mahur, Segah, Nikriz, Zavil, Karciğar, Saba + Uşşak, Hicaz + Çargah, Kürdi ve Çargah makamı dizileri ise %23 oranında daha az yaygınlık göstermektedir.

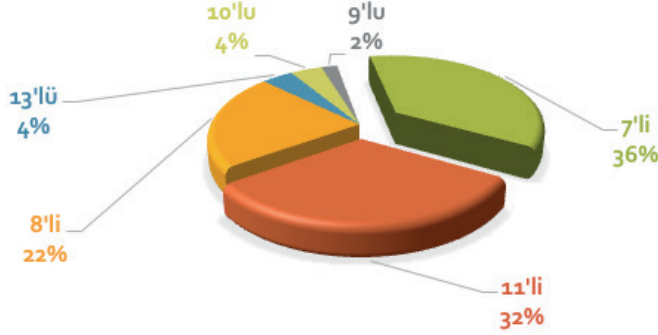
3.1.4. Türkülerin Konu Özelliklerine Göre Dağılımı

Grafik-4. Isparta Yöresi Türkülerinin Konu Özellikleri Dağılımı

Isparta yöresi türkülerinin konu özellikleri dağılım grafiği incelendiğinde; %76 (n=38) oranında en yaygın aşk-sevda konusunun işlendiği belirlenmiştir. %12 (n=6) oranında ayrılık konulu, %6 (n=3) oranında yiğitlik-kahramanlık konulu, %4 (n=2) oranında hasret konulu ve %2 (n=1) oranında gurbet konulu türküler rastlanmıştır.

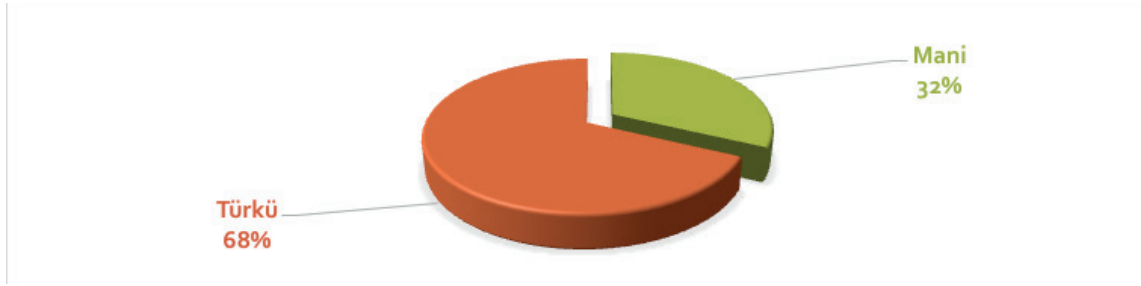
3.1.5. Ezgilerin Hece Ölçülerine Göre Dağılımı

Grafik-5. Isparta Yöresi Türkülerinin Hece Ölçülerinin Dağılımı

Isparta yöresi türkülerinin ezgilerinin hece ölçülerinin dağılım grafiği incelendiğinde; en yaygın %36'lık oranla 7'li hece ölçüsünün en çok kullanıldığı, % 32'lik oranla 11'li hece ölçüsü ve %22'lik oranla 8'li hece ölçüsünün de bu sırayı takip ettiği tespit edilmiştir.

3.1.6. Ezgilerin Nazım Şekillerine Göre Dağılımı

Grafik-6. Isparta Yöresi Türkülerinin Nazım Şekillerine Göre Dağılımı

Isparta yöresi türkülerinin nazım şekillerine göre dağılım grafiği incelendiğinde; anonim halk edebiyatı nazım şekline göre 50 adet sözlü Isparta türküsünün %68 (n=34)'lik oranla türkü, %32 (n=16)'lik oranla mâni nazım şeklinde olduğu tespit edilmiştir.

IV. Sonuç Ve Öneriler

Bu bölümde araştırmanın bulguları ve bunlardan elde edilen sonuçlar ve önerilere yer verilmiştir.

4.1. Sonuçlar

Isparta yöresi türkülerinin ezgi, ritim ve şiir yapısına yönelik bulgulardan aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Türkülerin makam dizileri incelendiğinde %38 (n=19) oranla en fazla Hüseyni makamı dizisinin görüldüğü, Hicaz, Gülizar, Uşşak, Nihavent, Eviç, Mahur, Segâh, Nikriz, Zavil, Karciğâr, Saba, Kürdi ve Çargâh dizilerinin daha az görüldüğü,
2. Türkülerin ses aralıkları incelendiğinde, 6'lı ve 12'li ses aralıkları arasında değiştiği ve en geniş ses aralığına sahip 2 adet Isparta türküsünün 12'li ses aralığına ve en dar ses aralığına sahip 5 adet Isparta türküsünün 6'lı ses aralığına sahip olduğu,

3. Türkülerin ölçü yapısı incelendiğinde %70 (n=35) oranında 9 zamanlı yapıların kullanıldığı,
4. Türkülerin düzümleri incelendiğinde 9 zamanlı 27 türkünün 2+2+2+3 şeklinde olduğu, Türküler konu bakımından incelendiğinde %76 (n=38) oranında en yaygın aşk- sevdâ konusunun işlendiği,
5. Türküler hece ölçüsü bakımından incelendiğinde en yaygın %36'lık oranla 7'li hece ölçüsünün en çok kullanıldığı, %32'lik oranla 11'li hece ölçüsü ve %22'lik oranla 8'li hece ölçüsünün de bu sırayı takip ettiği,,
6. Türküler nazım şekli bakımından incelendiğinde mâni ve türküden oluştuğu,
7. Isparta yöresi türkülerinin %54 (n=27) oranında kavuşaklı ve %46 (n=23) oranında kavuşaksız olduğu,
8. Türküler nazım birimi bakımından incelendiğinde %58 (n=29) oranının dördlük ve %42 (n=21) oranının beyitten oluştuğu görülmüştür.

Sonuç olarak; 50 adet Isparta yöresi türk halk müziği ezgilerinin 14 adet makam dizisi ile örtüştüğü görülmektedir. Isparta türkülerinde yoğun olarak (%59) Hüseyini makam dizisi ve akraba makam dizileri (Gülizar ve Uşşak) görülmüştür. Türkülerin çoğunlukla 1-1,5 oktav ses aralığına sahip olduğu, 50 adet ezgiden 35 tanesinin 9/8, 9/16 ve 9/4 olmak üzere 9 zamanlı olduğu tespit edilmiştir. İncelenen türkülerde yoğun olarak kıvrak zeybek ve teke zortlatması yani 9/8'lik ve 9/16'lık ölçü yapıları ağırlık gösterirken 9/4'lük ağır zeybek havaları daha az görülmüştür. Teke ve Zeybek müzik kültüründe 9 zamanlı ölçü yapısının yöre türkülerinde kullanıldığı bilinmektedir. Isparta yöresi Türk halk müziği ezgilerinde 9 zamanlı ezgilerin %70'lik oranda olması, Isparta türkülerinde Teke ve Zeybek müzik kültürünün etkili olduğunu göstermektedir. Türk halk müziği ezgilerinin geneline bakıldığında türkülerde işlenen konular dilek- istek, aşk, doğa, ayrılık, hasret, ölüm, yiğitlik ve kader üzerinedir. Yapılan inceleme sonucu Isparta yöresi halk müziği ezgilerinin konularında da bu genel duruma uygun olarak %76 (n=38) oranında en fazla aşk-sevdâ ve bununla beraber ayrılık, yiğitlik-kahramanlık, hasret ve gurbet konularının işlendiği belirlenmiştir. Isparta türkülerinin şiir yapısının incelenirken “temel kaynak” olarak alınan Cem Dilçin'in (2013) “Örneklerle Türk Şiir Bilgisi” kitabında, Türk halk müziğindeki sözlü yapının genellikle 7'li ve 11'li yapıda olduğu ifade edilmektedir. Isparta türkülerinde de halk müziği genelindeki halk edebiyatının genel özelliklerini, %36 oranında 7'li ve %32 oranında 11'li hece ölçüsüyle sözlü ezgilerinde yansıttığı görülmüştür. Türkülerin nazım biriminin birbirine yakın oranlarla %58 dördlük ve %42 beyit olduğu tespit edilerek yine yakın oranlarla %54 kavuşaklı ve %46 kavuşaksız olduğu görülmüştür. Isparta türkülerinin nazım şeklinin anonim halk edebiyatı nazım şekline göre %68 (n=34)'lik oranla türkü, %32 (n=16)'lik oranla mâni nazım şeklinde olduğuna ulaşılmıştır.

Alanyazın incelendiğinde ise birçok yöre eserinin müzikal analizinin yapıldığı araştırmalara rastlanmaktadır. Evsen (2018) Antalya türkülerini, Demir (1999) Denizli türkülerini, Karagenc (1999) Kütahya türkülerini, Şengül (2004) Erzurum türkülerini, Akyıldız (2016) Burdur türkülerini, Özer (2015) Samsun türkülerini, Şenel (2009) Nevşehir türkülerini ve Arslan (2016) Tokat türkülerini çözümlenerek müzikal analizini yapmışlardır. Yapılan bu analizler sonucunda, bu çalışmayla benzer şekilde incelenen türkülerin makam dizileri, ses aralıkları ve ölçü yapıları tespit edilmiştir.

Nota kullanımı ve derleme çalışmalarının geçmişi yurdumuzda yeterince eskiye dayanmamasından dolayı dilden dile aktarılan birçok türkü günümüze ulaşamamıştır. Bu durum Isparta yöresi için de geçerlidir. İlgili literatür tarandığında Isparta yöresi müzik kültürü ve türküler hakkında literatürde eksiklik olduğu göze çarpmıştır. Bu eksikliği telafi etme çabaların-dan biri olarak Türkiye'de THM alanından en ciddi arşivleme çalışması yapan T.R.T kurumunun, sanatçılar, akademisyenler ve türküler gönül vermiş türkü sevdalıları tarafından yöre kültürünün tanınmasına katkı sağlaması için Isparta yöresinde alan araştırması yaparak yöre müzik kültürünün genel karakterine ve literatüre katkı sağlayacağı önerilebilir.

Kaynakça

Gök Akyıldız, S. (2016). *Burdur yöresi Türk halk müziği ve özellikleri*. (Doktora Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Aman, F. (2012). *Bronislaw Malinowski'nin kültür teorisi*. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 21(1), 135-151.
- Arslan, S. (2016). *Tokat yöresi halk ezgilerinin müzikal analizi*. (Yüksek Lisans Tezi), Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Büyükyıldız, H.Z. (2015). *Türk halk müziği: ulusal Türk müziği: kültür taşıyıcılığı, tarihi ve sınıflandırmaları*. Arı Sanat Yayınları.
- Demir, Z. (1999). *TRT repertuarında Denizli türkülerinin makam- ayak, tür ve usul yönünden incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dilçin, Cem (2013) . *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları:Ankara
- Dünden Bugüne Antalya*, (2012). Antalya: Antalya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları. Cilt-2, s. 370
- Emnalar, A., (1998). *Türk Halk Müziği ve Nazariyatı*. Ege Üniversitesi Basımevi: İzmir.
- Erdal, Y. K. (2013). *Isparta'daki müzik faaliyetleri ve Ispartalı müzisyenler*. (Cumhuriyet sonrası). (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Evsen, F. (2018). *Antalya yöresi Türk halk müziği ezgilerinin müzikal-edebi analizi ve müzik eğitiminde kullanılabilirliğinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gökçe, E. (1982), *Eğin Türküleri*. Yaba Yayınları: 6, Ankara
- Isparta Milli Eğitim Müdürlüğü, (1998). *Isparta'nın Folklorik Yapısı*. Isparta: Altıntuğ Matbaası
- Karagenç, M. (1999). *TRT repertuarında bulunan Kütahya türkülerinin makam-ayak, tür ve usul yönünden incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Merriam, S. B. (2018:40). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. Nobel Yayıncılık.
- Özbek, M. (1975). *Folklor ve türkülerimiz*. Ötüken Neşriyat: İstanbul
- Özer, L. (2015). *Samsun yöresi Türk halk müziği ezgilerinin müzikal ve edebi yönden incelenmesine yönelik bir çalışma*. (Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şenel, Ü. (2009) *Nevşehir yöresi türkülerinin melodik yapı bakımından analizi*. (Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Şengül, M. (2004). *TRT repertuarında bulunan Erzurum türkülerinin makam-ayak, tür-biçim ve usul yönünden incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uludağ, E. (2009). *Teke yöresi müzik kültüründe iki telli Kozağaç curası*. (Yüksek Lisans Tezi), Halic Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yalman, S. (2020). *Türk halk müziğinde dem sesi ve halk çalgılarında kullanımına yönelik görüşler*. (Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, A.,& Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yücel, H. (2011). *Türk halk müziği üzerine bir inceleme*. Akademik Bakış Dergisi, 26(1).